

Contra fatum

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ ΚΑΤΑ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

Μέμνησαι πάντως ὅ τί μοι γέγονεν, ὅτε πρώην διὰ πολλοῦ παρ' ὑμᾶς τὸ μέγα τῆς ἀπιστίας ὄρος, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, εἰς πίστιν μετεκινήθη, τοῦ σοφωτάτου Εὐσεβίου τῆς πολιᾶς ἀξίως ἐν γήρα βουλευσαμένου, εἴπερ ἀνθρώπου βουλὴν εἶναι χρὴ ταύτην λογίσασθαι καὶ μὴ θεῖαν τινὰ συμμαχίαν τοῦ διοικοῦντος ἐπ' ἀγαθῷ τὸ ἀνθρώπινον. τότε δὴ μοι πρὸς τὸ παράδοξον ἐκπεπληγμένῳ τοῦ θαύματος, πῶς ὁ τοσοῦτος ἐν ἀπιστία τὸ πρότερον πολλαπλασίονι τῷ μεγέθει τῆς πίστεως ὑπερέβαλε τῆς ἀπιστίας τὸ μέτρον, ἐπειδὴ τις προοιούσης ἡμῖν τῆς συνουσίας τῶν κατὰ τὴν εἰμαρμένην ζητουμένων λόγος 32 ἐνέπεσεν, ἐπέταξας, ὃ τιμῖα μοι καὶ ἱερὰ κεφαλή, τὴν γενομένην μοι πρὸς τινὰ τῶν φιλοσόφων διάλεξιν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Κωνσταντίνου πόλει περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐγγράφως σοι δι' ἐπιστολῆς διηγήσασθαι. μικρᾶς τοίνυν ἐπιτυχῶν σχολῆς, δι' ὀλίγων, ὡς οἶόν τε, συντεμῶν τὸν λόγον ἐκτίθεμαί σοι ἐν ἀπλῶ καὶ ἀκατασκευῶ τῷ διηγήματι φυλασσόμενος ὅτι μάλιστα τοῦ μὴ πόρρω τῶν ἐπιστολιμαίων μέτρων ἐκπεσεῖν τὸν λόγον εἰς λογογραφικὸν μῆκος ἀποτεινόμενον.

Προσῆγον ἐγὼ τινὰς περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβείας λόγους ἀνδρὶ τινὶ πεπαιδευμένῳ τὴν ἔξω φιλοσοφίαν, ὡς ἐνῆν ἐκ τῶν λεγομένων στοχάσασθαι, καὶ πείθειν ἐπεχειροῦν ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος μετατάξασθαι. ἐπειδὴ δὲ πολὺς ἦν κατασκευάζων μὴ κατ' ἐξουσίαν προκειῖσθαι τοῖς βουλομένοις τῶν κατὰ γνώμην τὴν αἵρεσιν, ἀλλὰ διὰ τινος ἐξάπτων ἀνάγκης τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν, ἥς ἄνευ μὴ ἂν τι γενέσθαι τῶν ἐν ἡμῖν γινομένων, καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ τὸν ἐμὸν παρεκρούετο λόγον, ὡς εἰ μὲν εἴμαρται αὐτῷ γενέσθαι Χριστιανῶ, γενήσεται πάντως, κἂν ἡμεῖς μὴ βουλώμεθα, εἰ δὲ κωλύοιτο τῇ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκῃ, μὴ ἂν γενέσθαι δυνατόν ἐξευρεῖν τινὰ μηχανὴν ἢ τὴν εἰμαρμένην βιάσεται· ταῦτα λέγοντος ἐγὼ μὲν, ὅπερ εἰκὸς ἦν, φεύγειν ὤμην αὐτὸν τὸ μαθεῖν τι περὶ τῆς πίστεως τῷ 33 Ἑλληνισμῷ διὰ βάθους ἐγκείμενον καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἡμετέρου παρακρούεσθαι λόγου. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίει τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένων, πάντα λέγων ὑπεξεῦχθαι τῇ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκῃ κάκεινην ἐπιστατεῖν τῶν ὄντων καὶ τῇ ῥοπῇ ταύτης πάντα ὑποκύπτειν τὰ ὄντα, ζωῆς τε μέτρα καὶ ἡθῶν διαφορὰς καὶ βίων αἰρέσεις καὶ σωματῶν κατασκευὰς καὶ τὰς τῶν ἀξιωμάτων ἀνωμαλίας, ὡς ἄρχειν τε πάντως τὸν καθ' εἰμαρμένην ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παριόντα, δουλεύειν τε κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ πλουτεῖν ὡσαύτως καὶ πένεσθαι, ἐρρῶσθαι τε πάλιν τῷ σώματι καὶ ἀσθενῶς ἔχειν, τό τε ὠκύμορον καὶ τὸ μακρόβιον τὴν αὐτὴν ἔχειν αἰτίαν (ὅ τε γὰρ ἐν ὀλίγῳ μετασχὼν τῆς ζωῆς καὶ ὁ ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ παρατείνας τὸν βίον οὐ κατ' οἰκείαν ὁρμὴν ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐκείνης ἐν ἑκατέρῳ ἐκάτερος γίνεται), τὸν τε αὐτόματον καὶ τὸν ἠναγκασμένον θάνατον μὴ ἄλλως ἢ παρ' ἐκείνης ἀποκληροῦσθαι τοῦ τε βιαίου θανάτου τὰς πολυτρόπους διαφορὰς ἐν συμπτώμασιν ἢ ἀγχόναϊς ἢ ψήφῳ δικαστικῇ ἢ καὶ κατ' ἐπιβουλήν ἐπαγομένης, καὶ τὰ ἔτι τούτων καθολικώτερα καὶ περιληπτικώτερα πάθη, σεισμοὺς καὶ ναυάγια καὶ ἐπικλύσεις ὑδάτων καὶ τὰς ἐκ πυρὸς συμφορὰς καὶ ὅσα τοιαῦτα εἶδη κακῶν, πάντα τῆς αἰτίας ἐκείνης ἐξάπτων προσετίθει καὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων μηδαμοῦ τὸν λογισμὸν τοῦ αἰρουμένου κύριον εἶναι, πάντας δὲ τῷ κράτει τῆς εἰμαρμένης ὑπηρετοῦντας ἢ φιλοσοφεῖν ἢ ῥητορεύειν ἢ γεωργεῖν ἢ ναυτίλλεσθαι ἢ ἐν γάμῳ ζῆν ἢ τὸν ἄγαμον αἰρεῖσθαι βίον, ἀρετῆς τε καὶ κακίας τὴν αὐτὴν ἀνάγκην εἶναι διωχυρίζετο· ὥστε

κατὰ τὴν ἀπαράβατον 34 ταύτην ἀποκλήρωσιν τὸν μὲν τῇ ὑψηλοτέρα προσανέχειν ζωῇ ἐν ἀκτήμονι καὶ ἐλευθεριάζοντι βίῳ, ἕτερον δὲ τυμβωρυχεῖν ἢ πειρατεύειν ἢ ἀσωτεύεσθαι ἢ τῷ ἐταιρικῷ βίῳ ἀπο θηλύνεσθαι. καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διεξιῶν ἰσχυρὰν ᾤετο τοῦ μὴ παραδέξασθαι τὸν λόγον ἡμῶν αἰτίαν ἐπιδεδεῖχθαι τὸ μὴ ἐφ' ἡμῖν εἶναι ὅπερ ἂν θέλωμεν κατ' ἐξουσίαν αἰρεῖσθαι, ἀλλὰ δεῖν ἀναμεῖναι τὴν ἀνάγκην ἐκείνην, ἧς τὸ ἐνδόσιμον πρὸς τὴν τοιαύτην ὀρμὴν παρασχούσης ἐπάναγκες εἶναι προσθέσθαι τῷ λόγῳ καὶ μὴ βουλόμενον, ἄνευ δὲ ἐκείνης καὶ σφόδρα προαιρουμένου μὴ δυνατὸν εἶναι γενέσθαι. Ἐγὼ δὲ ταῦτα αὐτοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα διεξιόντος ἠρόμην αὐτὸν εἰ θεὸν τινα οἶεται εἶναι τὸν τὸ κατὰ πάντων ἔχοντα κράτος τὸν τῷ ὀνόματι τῆς εἰμαρμένης ἀποκαλούμενον, οὗ τῷ βουλήματι τὰ καθ' ἕκαστον οἰκονομεῖσθαι πεπίστευκεν. ὁ δὲ πολλὴν μου καταγνοὺς ἀβελτηρίαν ἐν τῷ ἐρωτήματι Οὐ μοι δοκεῖς κατανενοηκέναι, φησί, τῶν οὐρανίων οὐδέν. ἢ γὰρ ἂν ἔγνωσ τῆς εἰμαρμένης τὴν δύναμιν, ὅθεν καὶ ὅπως κατελήφθη τῶν καθ' εἰρμὸν ἀπαραβάτως γινομένων ἢ δύνამις. ἐμοῦ δὲ καὶ πρὸς τοῦτον ξενοφωνουμένου τὸν λόγον καὶ τι σαφέστερον ἀξιούντος μαθεῖν, πότερον δύναμιν τινα προαιρετικὴν αὐτοκρατῆ τε καὶ ἀδέσποτον ἐν ὑπερκειμένη τινὶ ἐξουσίᾳ θεωρουμένην τὴν εἰμαρμένην εἶναι φαντάζεται ἢ ἄλλο τι παρὰ τοῦτο ὑπέιληφε, πάλιν τὸν αὐτὸν ἐπαναλαβὼν λόγον Ὅ τῶν οὐρανίων, φησίν, ἐπεσκεμμένος τὴν κίνησιν, τὸν τε ζωδιοφόρον κύκλον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δυοκαίδεκα τμήματα τῇ 35 περιγραφῇ τῶν ἐνθεωρουμένων ζωδίων δι' ἴσου ἀπ' ἀλλήλων διεστηκότα, ἐκάστου τε τῶν ἄστρον τὴν δύναμιν κατανοήσας, τίνα μὲν ἐφ' ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐκ φύσεως ἰσχυρὸν ἔχει, τί δὲ ἢ σύνοδος αὐτῶν ἐκ τῆς ποιᾶς πρὸς ἄλληλα κράσεως ἀπεργάζεται τῆς κατὰ τὴν δύναμιν ἐκάστου αὐτῶν ἰδιότητος μιχθείσης τε τῷ προσεγγισμῷ πρὸς τὴν ἑτέραν καὶ ἀποκριθείσης διὰ τῆς ἀποστάσεως, τί τε πάλιν ἢ τοῦ κατωτέρου ὑπόβασις ἐργάζεται καὶ τί ἢ τοῦ ὑπερκειμένου κατὰ τὴν πάροδον ἔκλειψις καὶ πάλιν ἀποκατάστασις ὅ τε ποικίλος τῶν συνιόντων τε καὶ ἀφισταμένων σχηματισμὸς ἐν τριγώνοις ἢ σκαληνοῖς καταγραφόμενος σχήμασιν ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν κατὰ γεωμετρίαν θεωρουμένων σχημάτων ἀποτελῶν· ὁ ταῦτα, φησί, καὶ τὰ τοιαῦτα κατανοήσας εἴσεται τῆς εἰμαρμένης τὸ σημαινόμενον, ὅτι τὸ εἰρμῶ τινι ἀπαραβάτῳ κατὰ τὴν ποιὰν συμπλοκὴν τῶν ἀστέρων ἀναγκαίως ἀποτελούμενον τῷ ὀνόματι τῆς εἰμαρμένης διερμηνεύεται. ἐπεὶ δὲ με καὶ τοῦτο πάλιν ἐξένιζεν (οὐ γὰρ συνίειν τῶν λεγομένων οὐδὲν ἄτε μὴ πεπαιδευμένος ταύτην τὴν παιδευσιν), ἠξίου δι' ὧν ἦν μοι δυνατὸν γνῶναι τὴν τῆς εἰμαρμένης διάνοιαν, διὰ τούτων μοι φανερόν ποιεῖν τὸ λεγόμενον· τοὺς γὰρ ἀστρώους κύκλους ἄλλον ἄλλῳ ἐγκεῖσθαι καὶ τὴν ἐναντίαν κίνησιν τῇ ἀπλανεῖ περιφορᾷ κατὰ τὸ ἐντὸς ἀνελίσεισθαι καὶ πάντας τούτους τῷ ζωδιακῷ ἐνδινεῖσθαι κύκλῳ, ταῦτα καὶ παρ' ἑτέρων εἶπον ἀκηκοέναι 36 καὶ ἐκ τοῦ ἀκολούθου μὴ ἀμφιβάλλειν τὰς τῶν φωστήρων ἀγὰς κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἐκάστῳ τῶν πόλων κυκλοφορίαν προσεγγίζειν τε καὶ ἀφίστασθαι, καὶ ὑποβαίνειν τὸν κατώτερον καὶ κρύπτεσθαι τὸν ὑπερκείμενον ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ὄψεων, εἰ κατὰ νώτου γένοιτο τοῦ ὑποβαίνοντος, καὶ πάντα ὅσα εἰκὸς ἐκ τοῦ ἀκολούθου λογίσασθαι· εἴτε τι σχῆμα διὰ τούτων ἀποτελεῖται, ὅταν ὁ κύκλος περιάγῃ διὰ τῆς ἰδίας κινήσεως τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ κείμενον ἄστρον, ὥστε ἢ κατ' εὐθείαν τοῦ ὑπερκειμένου γενέσθαι ἢ πλαγιάσαι κατὰ τὴν πάροδον, εἴτε δι' ὀλίγου τοῦ χρονικοῦ διαστήματος εἴτε διὰ πλείονος ἐκάστου τούτων ἢ περίοδος γίνεται κατὰ τὸ μέγεθος τῆς καθ' ἕκαστον τῶν κύκλων ἀναλογίας ἀναγκαίως ἢ θᾶττον ἢ βράδιον τῆς ἀναστροφῆς γινομένης.

Ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα σιγᾶν ἠξίου, μόνον δὲ μοι σαφῶς ἐκκαλύπτειν τῆς εἰμαρμένης τὴν δύναμιν, εἰ θεὸς τίς ἐστίν ὁ τῷ ὀνόματι τῆς εἰμαρμένης νοούμενος καὶ ὁ τοῦ παντὸς ἐξημμένος τὸ κράτος καὶ πάντα κατ' ἐξουσίαν τῷ

ὑπερέχοντι τῆς δυνάμεως πρὸς τὸ δοκοῦν διοικούμενος, ἢ ἄλλης τινὸς ὑπερκειμένης ἐνεργείας ὑπουργὸν εἶναι τὴν τῆς εἰμαρμένης ὑποτίθεται δύναμιν, ὥστε καὶ αὐτὴν τρόπον τινὰ ὑπὸ ἑτέραν εἰμαρμένην κείσθαι τῇ ὑπερεχούσῃ συνδιατιθεμένην αἰτία. εἰ μὲν γὰρ αὕτη τὸ κατὰ πάντων κράτος ἔχειν πεπίστευται, τὸ μηδὲν ὑπερκεῖσθαι ταύτης ἢ ἀκολουθία τοῦ λόγου δίδωσιν οἴεσθαι· εἰ δὲ τῇ κινήσει τῶν ἄστρον ἀκολουθοῦσαν τὴν εἰμαρμένην κρατεῖν αὐτὴν βιαία τινὶ ἀνάγκῃ τῶν πάντων δισχυρίζεται, ἀσφαλέστερον ἢν τῷ 37 προηγουμένῳ μᾶλλον ἢ τῷ ἐπομένῳ τὴν παντοδύναμον ταύτην προσμαρτυρεῖν ἐξουσίαν καὶ τὰ ἄστρα τούτων αἰτία λέγειν ἢ τὴν ἀπλανῆ περιφορὰν ἢ τοὺς ἐντὸς ταύτης ἐνθεωρουμένους κύκλους ἢ τὸν λοξῶς ἐγκεχαραγμένον τῷ πόλῳ κύκλον. εἰ γὰρ τις δοίῃ καθ' ὑπόθεσιν μὴ κινεῖσθαι ταῦτα μηδὲ διὰ τῆς αἰδίου κυκλοφορίας ἢ ἐν ἀλλήλοις ἢ ἀπ' ἀλλήλων γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ὡσαύτως ἔχειν ἀεὶ, οὐκ ἂν ἡ εἰμαρμένη συσταίῃ. εἰ οὖν ἡ κίνησις τῶν ἄστρον τίκτει τὴν εἰμαρμένην, ἄρα μάτην ἐπικρατεῖν αὕτη τῶν ἄλλων νομίζεται ἢ τῇ ὑπερκειμένη αἰτία δουλεύουσα, καὶ μὴ ἂν οὕσα, εἰ μὴ ἡ κίνησις εἴῃ. Ἄλλ' οὐ τοῦτο, φησὶν ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, οὐχ οὕτως ὁ ἡμέτερος νομίζει λόγος, τὸ εἶναι αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν εἰμαρμένην ἐν ὑποστάσει τινὶ θεωρουμένην· ἀλλ' ἐπειδὴ μία τίς ἐστὶν ἐν τοῖς οὕσι συμπάθεια καὶ συνεχὲς ἐστὶ τὸ πᾶν ἑαυτῷ καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἐν τῷ παντὶ θεωρούμενα οἷον ἐπὶ σώματος ἑνὸς ἐν μιᾷ συμπονοῖα καταλαμβάνεται πάντων πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν συννευόντων, τούτου χάριν ἀρχηγικωτέρας οὔσης τῆς ἄνω λήξεως τὰ περίγεια πάντα τῷ προηγουμένῳ συνδιατίθεται καὶ πρὸς ἐκεῖνο νεύει, κατὰ τὴν ἄνω κίνησιν καὶ τῶν τῆδε πραγμάτων ἐξ ἀνάγκης συγκινουμένων, ἐν διαφόρῳ δέ, καθὼς εἴρηται, τῇ δυνάμει 38 ἐκάστου τῶν ἄστρον θεωρουμένου. ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς φαρμακείας αἱ τῶν εἰδῶν ποιότητες λόγῳ τινὶ τεχνικῷ συμμιχθεῖσαι ἄλλο τι τὸ ἐκ τοῦ κοινοῦ συγκραθὲν ἀπειργάσαντο καὶ οὐχ ὅπερ ἕκαστον ἦν πρὸ τῆς πρὸς ἄλληλα μίξεως, οὕτω καὶ τῶν ἀστρώων δυνάμεων ἐν διαφόροις ιδιότησι θεωρουμένων, ἢ ποικίλῃ κατὰ τοὺς προσεγγισμοὺς αὐτῶν καὶ τὰς ἀποστάσεις γινομένη τῶν διαφορῶν ιδιωμάτων συμπλοκῇ τὰς ποικίλας τῶν κατὰ τὸν βίον ἀποτελουμένων διαφορὰς ἐξεργάζεται οἷον τινος ἀπορροῆς ἀδιασπᾶστος ἐκεῖθεν ἐφ' ἡμᾶς διηκούσης. διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἐπιμελέστερον τὰ τοιαῦτα φιλοσοφούντων αἱ προρρήσεις τῶν ἐσομένων οὐχ ἀμαρτάνονται. ὡς γὰρ ὁ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμων, εἰ τὸ θερμὸν ἢ ναρκῶδες φάρμακον ἀνακραθείῃ τῷ ἄλμῳντι ἢ παραστύφοντι, προλέγει τὴν συστησομένην ἐκ τῆς τῶν ἑτεροφυῶν μίξεως ιδιότητα καὶ τί κατεργάζεται καὶ μέχρι τίνος τὴν ἰσχὴν ἔχει καὶ τίνι μὲν ὀλέθριον τίνι δὲ ἀλεξητήριον γίνεται, οὕτως καὶ ὁ τοῖς ἄνω δι' ἐπιμελείας προσεσχηκῶς καὶ τὴν ἐκάστου τῶν ὄντων φύσιν κατανοήσας εἴσεται τὴν ἐκ τῆς ποιᾶς αὐτῶν συμπλοκῆς δύναμιν τί ἀποτελέσει. αὕτη δὲ ἡ ἀπορροὴ οὐδὲ ἐν ὀλίγῳ πρὸς ἑαυτὴν ὁμοίως ἔχει, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀστατεῖν ἀεὶ τῶν ἐπιπλεκομένων ἀλλήλοις ἄστρον τὴν κίνησιν ἀναγκαίως κάκεινη τῇ συνεχείᾳ τῆς κατὰ τὴν κίνησιν ἑτερότητος συναλλοιοῦται ἀεὶ συμμετακίρναμένη τῇ ποικιλίᾳ τῆς κινήσεως καὶ τὰς ἐνεργείας ἑαυτῆς τῇ κινήσει τῶν ἄστρον συνεξαλλάσσουσα· ἢς τῶν ἐπὶ τὸν βίον παραγομένων ἕκαστος 39 κατὰ τὴν ἐν τῷ ἀκαρεῖ τοῦ διαστήματος ἐπιτυχοῦσαν αὐτῷ μοῖραν σπάσας ἐκεῖνο γίνεται ὅπερ ἡ ιδιότης τοῦ μέρους ἐκείνου προεμήνυσέ τε καὶ ἀπετέλεσεν· ἀνάγκη γὰρ πᾶσα, καθάπερ ἐν ἐκμαγεῖω σφραγίδος τῷ ἐντεθέντι κηρῷ τὸ κατὰ τὴν γλυφὴν εἶδος περιτυποῦται, οὕτως καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸν βίον, ᾧ ἂν συνενεχθῇ μορίῳ τῆς ἀπορρεούσης δυνάμεως ἐκ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως, κατὰ τὴν ἐκείνου τοῦ μέρους ιδιότητα τυποῦσθαι κάκεινο γίνεσθαι ὅπερ εἶχεν ἐν ἑαυτῇ τῆς ἀπορροῆς ἢ μοῖρα ἢν ἔσπασεν εὐθύς τοῦ βίου ἀρχόμενος· ἢ ἅπαξ ἐνσφραγισθεὶς κατὰ τὴν ἐκεῖθεν ὀρισθεῖσαν δύναμιν ἀναγκαίως ἐν τῇ κατὰ τὸν βίον ιδιότητι συμμορφοῦται ταῦτα ποιῶν ἢ πάσχων ὧν τὰς ἀρχὰς ἢ τὰς αἰτίας ἢ πρώτη ἔντευξις

τῆς ἀστρώας ἐκείνης ἀπορροῆς κατεβάλετο. Ἐγὼ δὲ τούτων λεγομένων Οὐ παύση, πρὸς αὐτὸν εἶπον, φληνάφους ἐμοὶ λόγους καὶ λήρους διεξιῶν, τὸ ἀμερὲς ἐκεῖνο μέρος τῆς ἐν ἀκαρεῖ μετουσίας τῶν ἄνωθεν ἡμῖν, ὡς φῆς, ἐπιρρεόντων πάντων αἴτιον τῶν ἐν ἡμῖν κατασκευάζων, οὔτε εἰ ἔμψυχον τοῦτο καὶ προαιρετικόν ἐστι λέγων οὔτε ὅπως κατακρατεῖ τῶν ἐμψύχων τὸ ἄψυχόν τε καὶ ἀνυπόστατον καὶ μηδεμίαν ἐκ φύσεως ἰδίαν ἔχον ὀρμὴν δεῖξαι δυνάμενος, ἀλλὰ πάσης βουλῆς καὶ τῆς ἐκ τῶν λογισμῶν προμηθείας παιδεύσεώς τε καὶ ἐπιμελείας καὶ τῶν κατ' ἀρετὴν ἐπιτηδευμάτων καθάπερ τινὰ τύραννον ἢ δεσπότην τὸ ἄψυχόν 40 τε καὶ ἀπροαίρετον, ἄστατόν τε καὶ παροδικόν καὶ ἀμερὲς καὶ ἀνυπόστατον ἐπιστήσας τῷ λόγῳ; τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἐξάπτεις τὴν τῶν ὄντων σύστασιν τε καὶ διοίκησιν, καὶ οὐχ ὄρας εἰς οἶας ὁ λόγος ἀτοπίας ἐκφέρεται; εἰ γὰρ τοσαύτην ἔχει δύνάμιν ἐκείνη τῆς ἀπορροῆς ἢ μοῖρα, ὡς κατ' αὐτὴν τοὺς παρὰ τὴν πρώτην πάροδον γεγονότας ἀποτελεῖν, πάντως ὅτι οὐκ ἐπακολουθητικῶς ἀλλὰ προηγουμένως τῆς τῶν ὄντων συστάσεως ἐξηγήσεται. οὐκοῦν ἐκείνη προάξει κατὰ τὴν ἰδίαν δύνάμιν τὸν τικτόμενον καὶ οὐχὶ τῇ τοῦ ἀποκυθέντος συντυχία ὑπηρετήσῃ. ἄδηλον γὰρ ἐνταῦθα ποῖον τίνος ἀρχηγικώτερον ἀμφοτέρων ἐν τῷ ἀκαρεῖ κατὰ τὸ ἴσον ἀλλήλοις συμφερομένων. ὅ τε γὰρ ἄνθρωπος καὶ πρὸ τῆς ἐξόδου τῶν σπλάγχχνων ἐν κινήσει πῶς ἐστὶ διὰ μειώσεώς τε καὶ αὐξήσεως [ἐν] τῇ φύσει κινούμενος (ἐπεὶ καὶ τοῦτο κινήσεως εἶδος ἐστὶ), τό τε ἄστρον καὶ πρὸ τοῦ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀέρος σπάσαι φέρεται καὶ οὐχ ἴσταται· ἢ τε συντυχία κατὰ τὸ ἴσον τῶν διὰ κινήσεως ἀλλήλοις συντυγχανόντων ἄπορον ποιεῖ τοῦ προηγουμένου τὴν κρίσιν. καὶ γὰρ κάκεῖνα κινεῖται διὰ τῶν κύκλων καὶ τοῦτο διὰ τῆς φύσεως ὀδεῦον φέρεται. εἰ δὲ ἐνὶ μέρει τοῦ χρόνου ἀμφοτέροις ἢ πρὸς ἀλλήλους σύνοδος γίνεται, τίς ἢ πρὸς ἀλληλα τούτων διαφορά, ὥστε τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον αἰτιώτερον οἶεσθαι; εἰ γὰρ διὰ τὰ ἄστρα ὁ ἄνθρωπος, πάντοτε ἂν ἔρρει ἢ φύσις διὰ γεννήσεως οὐδὲ ἐν ἀκαρεῖ τι διάλειμμα τῆς ἀνθρωπίνης παρόδου ἐπιδεικνύουσα. εἰ δὲ πολλὰ τῶν γινομένων αἰ μεταξὺ διαστάσεις, σαφῶς 41 ἀποδείκνυται τὸ μὴ τῇ κινήσει τῶν ἄστρον τὴν ἀνθρωπίνην ἔπεσθαι γένεσιν, ἢ μὲν γὰρ αἰεὶ κινεῖται ἢ δὲ οὐκ αἰεὶ γεννᾶται, ἀλλ' ἰδίῳ τοῦτο εἰρμῶ κάκεῖνο πάλιν ἰδιαζόντως ἐφ' ἑαυτοῦ φέρεται οὐδεμιᾶς ἀνάγκης συναπτούσης πρὸς ἀλληλα τὰ διεστώτα τῇ φύσει. εἰ δὲ τοῦτο ὁ ὑμέτερος κατασκευάζει λόγος τὸ ἐπ' ἐκείνη τῇ μοίρᾳ τοῦ χρόνου τὴν αἰτίαν τῶν κατὰ τὸν βίον ἀπάντων κεῖσθαι, σκόπησον ὅσας μυριάδας δεσποτῶν καὶ τυράννων ἡμέρα πᾶσα καὶ νύξ ὡσαύτως κατὰ τὰς λεπτὰς ἐκείνας καὶ ἀκαρεῖς τοῦ χρόνου τομὰς ἀπεργάζεται εἰς τέσσαρας καὶ εἴκοσιν ὥρας νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὡς φατε, διηρημένων, ἐκάστης δὲ ὥρας ἐξήκοντα τμήμασι μεριζομένης, πάλιν δὲ τῶν τμημάτων τούτων ἐκάστου κατὰ τὸ ἰσάριθμον κερματιζομένου· ὡς δὲ φασιν ὑμῶν οἱ εἰς τὴν λεπτοτέραν τῶν τοιούτων παρατήρησιν τῷ λόγῳ διαδύομενοι, ὅτι καὶ τούτων ἕκαστον πάλιν τῶν λεπτῶν λεγομένων τμημάτων ἰσαριθμῶ διαίρεσει ἐπιλεπτύνεται. τὸ τοίνυν ἐκ τούτων ἀθροιζόμενον πλῆθος τῶν ἀκαριαίων ἐκείνων θεῶν ἢ δεσποτῶν ἢ τυράννων ἢ οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν, μιᾶς πλέον καὶ εἴκοσι μυριάδων ἐστίν. εἰ δὲ μία ὥρα τοσαύτας ἡμῖν μυριάδας ποιεῖ, αἰ τέσσαρες καὶ εἴκοσι κατὰ λόγον τῆς μιᾶς πάντως πολλαπλασιασθεῖσαι τὰς ἀπείρους τῶν μοιρῶν μυριάδας ἀπογεννώσιν. ἀλλὰ μὴν τούτων ἐκάστην ἀπαράβατον δύνάμιν ἔχειν ὁ ὑμέτερος δισχυρίζεται λόγος. οὐκοῦν ἀκόλουθον μηδεμίαν αὐτῶν ἄπρακτον εἶναι. οὐ γὰρ ἂν τῆς δυνάμεως ἴδιον τὴν ἀπραξίαν εἶποις, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ πάντως καθορᾶται ἡ δύναμις. οὐκοῦν ἴσα καὶ τὰ τῆς δυνάμεώς ἐστιν 42 ἀποτελέσματα· ὥστε ὅσα τμήματα, τοσαῦτα καὶ τῶν ἀνθρώπων γενέσεις ἐξ ἀνάγκης κατ' ἐκάστην ὥραν συστήσονται. καὶ εἴπερ ἐκάστη μοῖρα τὸ δυνατὸν ὁμοίως προσμαρτυρεῖσθαι προσήκει, πάντας ἐπίσης βασιλέας, μακροβίους, δυνατοὺς, εὐκλήρους, εὐδαίμονας καὶ ὅσα τῆς προτιμοτέρας λήξεως

εἶναι νομίζεται τὸ τῆς δυνάμεως ὁμότιμον ἀπεργάζεται· ἡ γὰρ ἔλλειψις τούτων τινὸς τοῦ κατὰ τὴν δύναμιν ἀτελοῦς κατηγορία γίνεται. οὐ γὰρ ἂν τις ἴσῃν προσμαρτυρήσειε δύναμιν τῶ τε μεγάλα καὶ μικρὰ ἐνεργήσαντι. οἶον ὁ μὲν ὑπερβέβηκεν ἑκατὸν ἔτη ἐν γῆρα λιπαρῶ καὶ εὐδαίμονι, παισὶν εὐθνούμενος, ἐκγόνοις δορυφορούμενος καὶ τῶ μετὰ τούτους ἐπαγαλλόμενος γένει, ἄνσος, ἀπήμων, ἐπίτιμος, ἄλυπος, πλούτου δαψιλῶς ἔχων, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἐν τιμίοις νενόμισται, διὰ πάντων μακαριζόμενος· ἕτερος ὁμοῦ τῶ παραχθῆναι εἰς φῶς κατεπνίγη, οἷα δὴ πολλὰ τῶν γεννωμένων ἐστὶν ἐταιρικά ἢ μοιχίδια βρέφη ἄπερ τῶν μητέρων αἰ παρανόμως κηύσασαι ταῖς ἑαυτῶν χερσὶ διαχειριζόμεναι θανάτῳ τὸν ἔλεγχον κλέπτουσι. ποῦ ἢ δύναμις ἐπὶ τούτων τῆς μοίρας; πῶς εἰς τὸ αὐτὸ τῆς ζωῆς μέτρον ἢ τῆς εἰμαρμένης ἰσχύς οὐκ ἐξήρκεσεν; εἰ γὰρ τὸ δυνατόν αὐτῇ προσμαρτυρεῖν ὁ ὑμέτερος λόγος οἶεται δεῖν, ἐπίσης πᾶσι τοῖς οὔσιν ἢ ἰσχύς αὐτῆς φανήσεται. οὐ γὰρ τὸ μὲν ἰσχύσει, τὸ δὲ οὐ δυνήσεται, εἴπερ ἀληθῶς ἐν δυνάμει καταλαμβάνεται· ἡ δὲ δύναμις διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων γνωρίζεται. οὐκοῦν οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν ὁ βίος ἔξει πάντων 43 ὁμοίως τὸ ἀκρότατον τῆς εὐδαιμονίας μέτρον ἐν ἑαυτοῖς δεικνύντων διὰ τὸ πάντας μὲν κατὰ τὸν λόγον ὑμῶν ὑπὸ τὴν εἰμαρμένην κεῖσθαι, πάντα δὲ ταύτην ἀεὶ δύνασθαι λέγειν ὑμᾶς. εἰ οὖν καὶ πάντα καὶ ἀεὶ δύναται ἢ εἰμαρμένη αὕτη, πάντα ἐπὶ πάντων δυνήσεται. ἀλλὰ μὴν πολλὰ καὶ ποικίλα τοῖς ἀνθρώποις τοῦ βίου διαφοραὶ κατὰ τε τὰς ἀξίας καὶ τὰς περιουσίας καὶ τὰ τῶν χρόνων μέτρα καὶ τὰς τῶν σωμάτων κράσεις καὶ πάντα ὅσα δι' ὧν ἢ μακαριστός τις ἢ ἄθλιος ὀνομάζεται. ἄρα τὸ μὴ πάντα δύνασθαι τὴν ἀναπλασθεῖσαν ἐκείνην τῶ λόγω μοῖραν ἢ εἰμαρμένην ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀνισότης σαφῶς ἐπιδείκνυσιν. εἰ γὰρ τὸ μακρόβιον δυνάμεως ἔργον νομιζόμεν, ἀσθενείας πάντως ἐστὶ τὸ ὠκύμορον. οὐκοῦν τὴν μὲν ἀσθενεῖν τῶν εἰμαρμένων, τὴν δὲ δύνασθαι δογματίζειν προσήκει. ἐπειδὴ γὰρ ἐναντίον τῶ πολυχρονίῳ τὸ ὀλιγόβιον, διὰ τῶν ἐναντίων ὑφίσταται πάντως τούτων ἐκάτερον. οὐ γὰρ ἂν τις τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐξάψειε μακαρι σμόν τε καὶ ἀθλιότητα, ἀλλ' εἴπερ τοῦτο κατορθωθείη διὰ τοῦ δύνασθαι, τὸ ἕτερον οὐ συνέστη πάντως παρὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἔλλειψιν. οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ ἢ ἀθλιότης καταλαμβάνεται ἢ ἐν τῶ μὴ δυνήσῃναι γενέσθαι μακάριον. ἀλλὰ μὴν πλείους παρὰ τὸν βίον οἱ ἄθλιοι. οὐκοῦν πλείων ἢ ἀσθένεια τῆς εἰμαρμένης παρὰ τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυται. ποῦ οὖν ἢ ἄμαχος ἐκείνη καὶ παντοδύναμος καὶ ἀπαραβάτος ἀνάγκη, ὥστε ἐπ' ἐκείνη τίθεσθαι πάντων τῶν κατὰ τὸν βίον οἰκονομουμένων τὴν ἐξουσίαν, ἣτις ἀπηλέγχθη διὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ λόγου ἀσθενῆς ἐν τοῖς πλείοσιν; Ἄλλ' ἐρεῖς ὅτι τούτῳ μὲν τοῦτο βούλεται, τῶ δὲ ἑτέρῳ τὸ ἴσον οὐ βούλεται, δύναται δὲ ἐπ' ἀμφοῖν ὅπερ βούλεται. 44 πάντως οὖν καὶ τὴν αἰτίαν προσθήσεις τῆς τῶν προαιρέσεων τούτων διαφορᾶς. ἄνθρωπος οὗτος καὶ οὗτος, οὐδεμίαν κατὰ τὴν φύσιν παραλλαγὴν ἐπ' ἀμφοτέρων βλέπεις, οὔτε τούτῳ τὸ καλὸν ἢ φαῦλον ἐκ προαιρέσεως οὔτε τῶ ἄλλῳ, ἀλλ' οὗτος μικρόν τι τοῦ χρόνου προλαβὼν τῆς μητρῶς νηδύος ἐξέθορεν οὕτω κατὰ τὸ συμβᾶν αὐτὸν ἀποσκευασαμένης τῆς φύσεως, ἐκεῖνος δὲ μετὰ τοῦτον ἢ εὐθύς ἢ μετ' ὀλίγον. καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέροις βίος ἀποκληροῦται, ἀλλ' ὁ μὲν εὐδαίμων ἢ βασιλεύς, ἂν οὕτω τύχη, χρυσῶ καὶ πορφυρίδι παρὰ τὴν πρώτην γένεσιν ἐνείλουμένος, ὁ δὲ τινος τῶν πενιχρῶν ἢ δούλων οὐδὲ ρακίους παρὰ τῶν γεννησαμένων αὐτὸν σπαργανούμενος. τί οὖν ἠδίκησεν ἢ προλαβὼν ἢ ἐφυστερίσας τῶ χρόνῳ μικρόν, οὐ κατ' οἰκείαν πρόθεσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς φύσεως κίνησιν, ὡς αὐτῶ τούτου ἔνεκεν ἀποκληρωθῆναι τοῦ βίου τὴν ἀτιμίαν; ποῖαν τῆς δεσποίνης ὑμῶν ἐκείνης ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀπολογία ἐυρήσετε; ποῦ τὸ δίκαιον; ποῦ τὸ εὐσεβές; ποῦ τὸ ὄσιον; ἢ τούτων οὐδενὸς μέλειν φῆς τῇ εἰμαρμένη οὐδὲ πρὸς ἀρετὴν βλέπειν οὐδέ τινος τῶν ἀγαθῶν ἐπιμέλειαν ἔχειν; οὐκοῦν εἰ μὴ ταῦτα διὰ σπουδῆς

ἔστιν αὐτῇ, περὶ τὸ ἐναντίον πάντως ἀσχοληθήσεται· ἡ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις τὴν πρὸς τὸ κακὸν οἰκειότητα σαφῶς ἐπιδείκνυσιν. ἀλλ' οὔτε τοῦτο τυχὸν οὔτε ἐκεῖνο διὰ φροντίδος εἶναι λέγεις αὐτῇ; οὐκοῦν ἄψυχον αὐτὸ φῆς εἶναι καὶ ἀπροαίρετον καὶ καλοῦ καὶ χείρονος ἀνεπαίσθητον, εἴ γε μήτε ψυχὴν μήτε προαίρεσιν ἔχει μήτε κατ' ἰδίαν θεωρεῖται 45 ὑπόστασιν. τοῦτο τοσαύτην μαρτυρεῖται παρ' ὑμῖν ἔχειν τὴν δύναμιν, ὥστε τῶν προαιρετικῶν ζῶων ἐπιστατεῖν καὶ κρατεῖν τῶν ὑφεστώτων τὸ ἀνυπόστατον, τῶν μετεχόντων ζωῆς τὸ ἀμέτοχον, τῶν ἐμψύχων τὸ ἄψυχον, τῶν προαιρέσει συζώντων τὸ ἀπροαίρετον, τῶν ἀρετὴν μετιόντων τὸ ἀρετῆς ἀπαράδεκτον, καθόλου τῶν ὄντων τὸ μὴ ὄν; ἐν τίνι γὰρ καταλαμβάνεται τοῦ θρυλουμένου τούτου ὀνόματος ἢ ὑπόστασις; ζῶον οὐκ ἔστιν, ἐν περιγραφῇ οὐχ ὁράται, θεὸς οὐ νομίζεται. πῶς γὰρ θεὸς ὁ μὴ πρὸς ἀρετὴν καὶ τὸ δίκαιον βλέπων; ὁ δὲ μηδὲν ἔστι τούτων, τί ἔστιν; ἀλλ' ἔοικε παρ' ὑμῶν τὸ ἀεὶ ἐνεστῶς τοῦ χρόνου εἰμαρμένη λέγεσθαι· πάση γὰρ κινήσει εἴτε ποταμῶν εἴτε ἀστέρων εἴτε ἀνθρώπων ὁ χρόνος συμπαρεκτείνεται. διαφέρει δὲ οὐδὲν ἢ ὕδατι προσκαθήμενον τῇ κινήσει τοῦ ρεύματος ἀποσημειοῦσθαι τὰ ἀκαριαῖα τοῦ ἀεὶ ἐνεστῶτος χρόνου τμήματα ἢ νεῶς δι' ἀνέμου κομιζομένης ἢ ἀνθρώπων ὁδοιπορούντων ἢ κινουμένων ἄστρων. εἷς γὰρ ἐπὶ πάντων τῶν μεταβατικῶς κινουμένων ὅρος κινήσεως, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἔστιν ἐπὶ τὸ ἐν ᾧ οὐκ ἔστι μετάστασις, εἰ δὲ οὔτε ἢ τῶν ρείθρων φορὰ οὔτε ἢ τῶν πλοίων κινήσεις οὔτε ἢ τῶν ἀνθρώπων πορεία σημειουμένη τοῦ χρόνου τὰ διαστήματα εἰμαρμένας ποιεῖ, πῶς τὰ χρονικὰ σημεῖα τῆς τῶν ἀστέρων κινήσεως εἰς εἰμαρμένης γένεσιν πλάσσετε καὶ φατε τήνδε τὴν ὥραν ἢ τῆς 46 ὥρας τὸ ποστημόριον, ὅπερ τῷδε τῷ σημείῳ τῆς τῶν ἄστρων κινήσεως ἐσημειώθη, εἰμαρμένην γίνεσθαι; τί οὖν οὐχὶ πάν τως παντὶ σημείῳ καὶ γενέσει τῶν ἀνθρώπων συμφέρονται; πάλιν γὰρ τὸν αὐτὸν ἐπαναλήψομαι λόγον. παρ' ὧν γὰρ ἡ αἰτία τοῦ εὔ ἢ κακῶς εἶναι τὸν ἄνθρωπον, παρὰ τῶν αὐτῶν καὶ ἢ τοῦ εἶναι πάντως αἰτία ἔστιν. εἰ οὖν τὸ μετὰ τὴν γένεσιν παρ' ἐκείνων, πάντως παρὰ τῶν αὐτῶν καὶ ἢ γένεσις· εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἐν ἐκείνοις, οὐδὲ τὸ μετὰ τοῦτο πάντως. ἀλλὰ μὴν τὸ μὴ ἐν ἐκείνοις εἶναι τὴν γένεσιν ἐκ τούτου δηλὸν ἔστιν· ἐκ τοῦ μὴ ἀδιαλείπτως ποταμοῦ δίκην τῷ συνεχεῖ τῆς παροδικῆς τοῦ χρόνου ῥοῆς καὶ τὰς ἀνθρωπίνης συρρέειν τῶν τικτομένων γενέσεις, ἀλλ' ἐν διαλείμμασι μὲν εἶναι τοὺς τόκους· τῆς δὲ τῶν μοιρῶν ἐκείνων γενέσεως ἅς ὁ χρόνος ῥέων τῷ ἀεικινήτῳ τῆς τῶν ἄστρων φορᾶς ἐξεργάζεται οὐδ' ὅτι οὖν ἔστι διάλειμμα οὔτε κατ' αἴσθησιν οὔτε τῇ διανοίᾳ λαβεῖν. τίς οὖν ἐκείνη ἢ εἰμαρμένη, εἴτ' οὖν μία γενικωτέρα εἴτ' οὖν πολλαὶ αἰ ἐπὶ τοῖς τοῦ χρόνου τμήμασι συλλεπτυνόμεναι, οὕτω καταλαβεῖν δι' ἀκολουθίου τινὸς ὁ λόγος δεδύνηται. κινεῖσθαι τὰ ἄστρα φατέ; καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς τὴν τῶν ποταμῶν ἀντιπροφέρομεν κίνησιν. ἀλλὰ διὰ παντὸς ἐκεῖνα. καὶ ταῦτα ὡσαύτως δι' ὄλου. ἀλλ' ἐκεῖνα ἐν χρόνῳ. οὐδὲ ταῦτα ἔξω τοῦ χρόνου. ἀλλὰ χρονικὴν οὐκ ἔστιν ἐπ' ἐκείνων ἀρχὴν ἐξευρεῖν τῆς κινήσεως. ποίαν δὲ τούτοις ἐπινοήσεις τὴν ἀπὸ χρόνων ἀρχὴν; ἀλλ' ἐκεῖνα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἀεὶ κινεῖται. οὐδὲ τούτοις ἄν τις τὴν ἐναντίαν προσμαρτυρήσειε κίνησιν φυσικῶς ἀεὶ τοῦ ὕδατος 47 ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου πρὸς τὸ πρᾶνὲς καταρρέοντος. ὥστε ἢ καὶ τὴν κίνησιν τῶν ποταμῶν εἰμαρμένας τινὰς ἀπογεννᾶν συγχωρήσατε ἢ οὐδὲ ἡμεῖς τῇ τῶν ἄστρων κινήσει τῆς δυνάμεως ταύτης παραχωρήσομεν.

Ἄλλὰ τῆσδε, φησί, τῆς δυνάμεως ὁ Κριὸς ἢ ὁ Ταῦρος καὶ τῆσδε τῶν πλανητῶν ἕκαστος. ὅταν οὖν ἐν ἐνὶ τούτων γένηται ἢ κατὰ μόνας ἢ μεθ' ἑτέρων περιοδικῶς τις τῶν πλανηθέντων ὑπὸ τοῦ κύκλου περιηγόμενος, ἢ τῶν δυνάμεων σύνοδος τόνδε τὸν βίον τῷ συνενεχθέντι τῇ ὥρᾳ ταύτῃ κατὰ τὴν γένεσιν ἀπειργάσατο. Ὡ τῆς ματαιολογίας, δούλειον, ἂν οὕτω τύχη, τὸν Ταῦρον λέγετε διὰ τὸ ὑπὸ ζυγῷ τὸ ζῶον τοῦτο δαμάζεσθαι καὶ εὐεργετικὸν τὸν Κριὸν διὰ τὴν τῶν

ἐρίων φοράν· ἐν ἐνὶ δὲ τούτων γενόμενον [ἦ] τόνδε τὸν κατὰ τὸ ἐναντίον ἀνειλούμενον κατὰ τὴν φυσικῶς ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ δύναμιν διὰ τῆς τῶν ἰδιωμάτων ἐπιμιξίας τοιάνδε τῶν τικτομένων μοῖραν κατασκευάζειν. τί οὖν; εἶπέ μοι, ἐκῶν ὁ ταῦρος ἐστὶν ὑποζύγιος; καὶ καταθύμιον τῷ κριῶ τὸ κείρεσθαι λέγεις; τότε βλαπτικὸν καὶ ναρκῶδες τῷ τὸν ἀνωτάτω περιοδεύοντι πόλον ἢ τὸ θερμὸν τῷ πυρόντι ἢ ἄλλω τινὶ τῶν θεωρουμένων ἢ ἐνυπάρχουσα δύναμις ἐκουσίως ἢ κατὰ τὸ 48 ἀκούσιον πρόσεστιν; εἰ μὲν ἐκόντες ἐν κακοῖς εἰσι καὶ βλαπτικοὶ ἐκ προαιρέσεως γίνονται, δυστυχίαν ἀντικρυς αὐτῶν ὁ ταῦτα λέγων καταψηφίζεται τῷ κατ' ἐξουσίαν αὐτοῖς προκειμένης τῆς κρείττονος λήξεως ἐν ἡδονῇ τὸ ἀτιμότερον τίθεσθαι· εἰ δὲ οὐκ ἐκ προαιρέσεως τούτων ἕκαστόν ἐστιν ὅπερ νομίζεται, ἀλλ' ἕκ τινος ἀνάγκης ἐγένετο, ἄρα τις καὶ τούτοις ὑπερκειμένη πάλιν αὐτῶν εἰμαρμένη ἕτερα τὰς τῶν φύσεων τε καὶ δυνάμεων ἐπέκλωσεν ἰδιότητος· ὥστε ζητεῖν ἐπάναγκες ἄλλα ἄστρα τούτων ὑπέρτερα καὶ κίνησιν ἐφ' ἑαυτῶν ἰδιάζουσιν ὧν ἢ ποιά συμπλοκή κατὰ τινὰ εἰμαρμένης ἀνάγκην ἢ δούλειον εἶναι τὸν Ταῦρον ἢ ἐπιζήμιον τὸν Κριὸν ἀπειργάσατο ἢ τὸν Καρκίνον ἀκέφαλον ἢ εἴ τι ἄλλο περὶ ἐκάστου τούτων οἱ λῆροι τῶν σοφῶν διέρχονται. καὶ εἰ ταῦτα τὰ φαινόμενα ἡμῖν κατ' ἀνάγκην τινὸς εἰμαρμένης ἐστὶ τοιαῦτα, πάντως καὶ τῆς ὑπερκειμένης ἐκείνης ἀνάγκης ἕτεραν αἰτίαν ἀναγκαστικὴν τῆς τοιαύτης καταστάσεως προσεπινοήσει ὁ λόγος κάκεινης ἄλλην καὶ πάλιν ἄλλην τῆς ἄλλης, καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον προῶν ὁ λόγος οὐδαμοῦ στήσεται εἰμαρμένην εἰμαρμένης καὶ μοίρας μοῖραν καὶ ἀνάγκης ἀνάγκην προσαναπλάσσειν. Ταῦτα δέ μου διεξιόντος καὶ διὰ τῶν τοιούτων νοημάτων πρὸς τὸ ἄτοπον τὸν λόγον ἐκβάλλοντος ἐπικόψας μεταξὺ διὰ καταφορᾶς προῖοντα τὸν λόγον ὁ προσδιαλεγόμενός μοι φιλόσοφος, Τί μάχη, φησί, τῇ ἔναργείᾳ; τί δὲ οὐχ ἔπη τοῖς διὰ τῶν ἀριθμῶν παρατετηρηκόσι τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν, οἷς εἰ πρὸς ἀκρίβειαν ἢ ὥρα ληφθεῖ τῆς τοῦ ἀποκηθέντος γεννήσεως, πᾶσαν δι' ἀκολουθίου τὴν ζωὴν τοῦ τεχθέντος πρὸ 49 ἀγορεύουσι τὸν χρόνον, τὸν τρόπον, τὰ τῶν ἡθῶν ἰδιώματα, τὰς κινδυνώδεις περιστάσεις, γάμους καὶ παιδοποιίας καὶ ἀξιωματῶν ἐπιτυχίας, ἢ καὶ τὸ ἔμπαλιν, ἀπαιδίας καὶ νόσους καὶ ἀτιμίας καὶ βραχύτητα βίου καὶ τὰ ἐκ πενίας κακά; τούτων οὖν δι' ἀκριβείας προσημανθέντων καὶ τῇ ἐκβάσει τῆς ἀληθείας μαρτυρηθείσης, τίς ἔτι σοι λόγος ἐστὶν ἀπιστοῦντι τῇ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκῃ; ἐγὼ δὲ τῶν τοιούτων προρρήσεων τὰς αἰτίας μικρὸν ὕστερον εἰπὼν ζητήσιν ἠρόμην· πότερον ἄλογός ἐστι καὶ συντυχικὴ τῶν τοιούτων ἐκβάσεων ἢ αἰτία, ἢ τινὰ καὶ λόγον τῇ παρατηρήσει ταύτη συνεφευρίσκουσιν, ὡς μὴ ἔξω τοῦ εἰκότος γενέσθαι τὸ γινόμενον; Καὶ μάλα μὲν τοι, φησί, καὶ λόγος ἔπεστι τοῖς γινομένοις. ὅταν γὰρ ἐκ τῆς ποιᾶς τῶν κατὰ τὰ ἄστρα ποιότητων συμπτώσεως τοιάδε σώματος κρᾶσις τῷ τικτομένῳ συστή, ὁ κατειληφώς δι' ἀκριβείας τῶν οὐρανίων τὴν θεωρίαν καὶ τὸ συστήσασθαι τήνδε τὴν κρᾶσιν περὶ τὸν τεχθέντα προκατενόησε καὶ τὸ δύνασθαι μέχρι τοῦδε τοῦ μέτρου τὴν ζωὴν ἐξαρκέσαι, πλείονος μὲν ἐπὶ τῆς ἐρρωμενεστέρας, ἐλάττονος δὲ πάλιν ἐπὶ τῆς νοσῶ δεστέρας τοῦ σώματος κράσεως. ἐγὼ δὲ τοῖς ῥηθεῖσιν ἐπιγελάσας, Ἐλελήθεις ἡμᾶς, πρὸς αὐτὸν εἶπον, Γαληνοῦ καὶ Ἰπποκράτους καὶ τῶν τοιούτων ἐγγόνους εἶναι τὰς εἰμαρμένας δοξάζων, ἐπεὶ κάκεῖνοι χαίρειν τὴν τῶν ἄστρων ἀφέντες κίνησιν ἐκ τοῦ ὑποκειμένου στοχαστικῶς τὸ μέλλον προαγορεύουσιν. ὅταν ὀφθαλμοὶ κοῖλοι καὶ κρόταφοι συμπεπτωκότες καὶ τὰ μέτωπα περιεσκληκότα τῷ δέρματι, τὸν θάνατον προμηνύουσι. πολλοῖς δὲ, εἶπον, νοσῶδέστερον διακειμένοις τὰ σώματα καὶ ὅσον οὐδέπω προσδοκώμενοις 50 τεθνήξεσθαι πρὸς τὸ ἔμπαλιν ἐξ ἰατρικῆς ἀνεκλώσθη τῆς τοιαύτης εἰμαρμένης τὰ νήματα· οἷον δὴ καὶ τὸν παιδοτρίβην Ἡρόδικον ὁ Πλάτωνος ἰστόρησε λόγος, ὅτι διὰ γυμναστικῆς ἐμπειρίας εἰς παντελῆ μὲν ὑγιείαν ἐπιθανατίου τοῦ νοσήματος ὄντος ἐπαναγαγεῖν τὸ σῶμα οὐχ οἷός τε ἦν, ἀεὶ δὲ

παρόντα τὸν θάνατον δι' ἐπινοίας ὑπερτιθέμενος, οὐχὶ ζωῆς ἀσφάλειαν, ἀλλὰ θανάτου παράτασιν ἑαυτῷ παρεσκεύαζεν. ὅθεν καὶ εἰς γῆρας διήρκεσε μακρῷ θανάτῳ τὸ μὴ ἀποθανεῖν σοφισάμενος, οὐκοῦν οὐδὲ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀρραγῆς ὑμῖν ἢ εἰμαρμένη καταλαμβάνεται, εἴπερ εὐρίσκεται τις τέχνη τὴν ἀνάγκην ἐκλύουσα. Ἄλλ' οὐδέν, φησὶν, ὁ τοιοῦτος λόγος τὴν ἐκ τῶν προρρήσεων περὶ τῆς εἰμαρμένης ἀπόδειξιν ἀναλύει. δυνατὸν γὰρ ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο προμηνυθῆναι παρὰ τοῦ δι' ἀκριβείας ἐπεσκεμμένου τῶν οὐρανίων τὴν κίνησιν, ὥστε τῷ μὲν ἀραρότα τῷ δὲ ἀμφίβολου προμηνυθῆναι τὸν θάνατον. ἐγὼ δέ, Οὐχ οὕτως, εἶπον, ὁ τῆς ἀνάγκης διισχυρίζεται λόγος· ἄλλος γὰρ τοῦ ἐνδεχομένου ὀπότερον ἂν τύχη γενέσθαι καὶ ἄλλος τοῦ ἀμεταθέτου ὁ λόγος ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένων λαβεῖν· ἀλλ' ἢ τοῦτο πάντως ἢ τὸ ἕτερον· τὸ δὲ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ἐκβάσεις ταῖς ἐλπίσιν ἐπὶ κραδαίνεσθαι πόρρω τῶν τῆς ἀνάγκης λόγων ἐστίν. Πλὴν τοῦτο, φημὶ πρὸς αὐτόν, πόθεν οἶεται τὸ πιστὸν ἔχειν τῶν ἀποβησομένων τὴν πρόρρησιν; ὁ δέ, Πολλάκις, φησὶ, διεξιόντος ἀκούσας ἔτι καὶ νῦν περὶ τῶν αὐτῶν ἐρωτᾷς; ὅτι τινές εἰσιν ἰδιάζουσαι δυνάμεις τῶν ἄστρον· τὸ δὲ ἀεικίνητον τῆς φορᾶς μυρίας ἐκ τῆς ποιᾶς αὐτῶν συμπλοκῆς τὰς τῶν δυνάμεων διαφορὰς ἐξεργάζεται. ὁ τοίνυν παραχθὲς ἐπὶ τὸν 51 βίον διὰ γενέσεως κατὰ τὴν συμπεσοῦσαν αὐτῷ τοῦ χρόνου μοῖραν τὴν ὑπὸ τῶν ἄστρον τοιῶσδε σχηματισθεῖσαν ἐντυπωθεῖς, ἅπερ ἂν ἢ δυνάμεις τῆς ὥρας ἐκείνης ἔχουσα καταληφθῆ, ταῦτα καὶ περὶ τὸν βίον κατ' ἀνάγκην ἔξει καὶ ἄλλως οὐκ ἔχει. Τί οὖν, εἶπον, αἱ κατὰ πόλεμον συμφοραὶ καὶ οἱ σεισμοὶ καὶ τῶν πόλεων αἱ καταπτώσεις καὶ τὰ αὐτὰν ἀνδρῶν τῶν μυριοφόρων ὀλκάδων ναυάγια, ἐπικλύσεις καὶ ἐκπυρώσεις καὶ χάσματα καὶ ὅσα τοιαῦτα πανωλεθρίας εἶδη, πῶς ταῦτα διασώσει τὸν τῆς προρρήσεως λόγον; πόσα ἐν τοῖς προτέροις, πόσα δὲ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ βίος ἔδειξε πάθη· τὸν ἐπὶ Νῶε κατακλυσμὸν καὶ τὴν Σοδόμων ἐκπύρωσιν ἢ τὸν Αἰγύπτιον στρατὸν ὑποβρύχιον ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ γενόμενον ἢ τὰς μετὰ ταῦτα τῶν ἀλλοφύλων σφαγὰς, τὰς μυρίας ἐκείνας ἀνδροκτασίας ἢ τὸν αὐτόματον ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ θάνατον τοῦ Ἰσραηλίτου λαοῦ ἐν πολλαῖς μυριάσι θραυσθέντος ἢ τὰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων μιᾶς χρόνου ῥοπῆς νεκρωθείσας, τῶν τε ἐφεξῆς κακῶν τὰς ἱστορίας ἐν Μηδικαῖς τε καὶ Ἑλληνικαῖς συμφοραῖς συμπεσοῦσας ἐν ναυμαχίαις τε καὶ πεζομαχίαις μεγάλας, καὶ πάντα ὅσα τοιαῦτα ὧν ἡ μνήμη τοῖς ἐφεξῆς διδάσκαλος γίνεται. κἂν ταῦτα παρέλθωμεν πάντα, ἱκανὰ ἂν γένοιτο πρὸς τὴν τῶν λεγομένων μαρτυρίαν καὶ ὅσα ὁ καθ' 52 ἡμᾶς ἰστόρησε βίος. τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὴν μεγάλην Βιθυνίαν μητρόπολιν ταῖς ἐξεχούσαις τῶν πόλεων ἐναρίθμιον; τίς ἀγνοεῖ τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον Θράκην; πῶς τὴν μὲν ὁ πόλεμος τὴν δὲ ὁ σεισμὸς μετὰ τοῦ πυρὸς ἐν ἀκαρεῖ τοῦ χρόνου ἄρδην ἐξέτριψεν. πόσοι παῖδες ἐκεῖ, πόσα νήπια, οἱ μέσως ἔχοντες, οἱ παρήλικες, ἐλεύθεροί τε καὶ δοῦλοι, κρατοῦντες καὶ ὑποχείριοι, πλούσιοι, πένητες, ἐρρωμένοι, νοσηλεύμενοι, πάντες ἐν μιᾶς καιροῦ ῥοπῆς κατεφθάρσαν. πάντας ἐπίσης τὸ πῦρ ἐπενεμήθη· πᾶσιν οἱ οἴκοι τάφοι ἐγένοντο. ποῦ αἱ τῶν ἄστρον ἐκείνων διαπλοκαὶ αἱ τὰς διαφορὰς τῶν βίων τοῖς ἀνθρώποις ὀρίζουσαι; ἄρα πᾶσιν ἐκείνοις μία τῶν ἄστρον σύνοδος τὰς ὠδῖνας τῶν γενέσεων ἔλυσε καὶ πᾶσιν ὁ Καρκίνος ὠροσκοπῶν τὴν μοῖραν ἐπέβαλε; καὶ μὴν αἱ μυρία τῶν ἡλικιῶν τε καὶ ἀξιωματῶν διαφοραὶ τὸ μὴ πάντας ἀλλήλοις κατὰ ταῦτόν τῇ γενέσει συνενεχθῆναι διαμαρτύρονται. εἰ οὖν ὁ μὲν τῆς γενέσεως χρόνος ἐκάστῳ διάφορος, ἢ δὲ τῶν συμφορῶν ταυτότης οὐδεμίαν παραλλαγὴν ἐκ τῆς κατὰ τὴν γένεσιν αἰτίας ἐδέξατο, ἄρα καὶ διὰ τούτων τὸ περὶ τὴν πρόρρησιν ἀπαγῆς καὶ ἀσύστατον διελέγχεται. Ἄλλ' ἔστι, φησὶ, καὶ νεῶς καὶ πόλεως καὶ ἔθνους παντὸς εἰμαρμένη κατὰ τὴν πρώτην θέσιν τὸ ἐφεξῆς ἐπικλώθουσα, καὶ τῷ περιέχοντι τὰ ἐμπεριειλημμένα κατ' ἀνάγκην συνδιατίθεται. Τίς οὖν ἢ τῆς ναυπηγίας Εἰλείθια;

τίς δὲ ὁ τῆς 53 πόλεως τόκος; ἐκ ποίας δὲ ἀρχῆς τοῦ ἔθνους καθορῶμεν τὴν γένεσιν; τέμνει ὁ δρυοτόμος τὴν ὕλην, ἐμπορεύεται ταύτην ὁ τὸ ξύλον ἐμπορευόμενος, χρημάτων ὁ ναυπηγὸς τὴν ὕλην ὠνεῖται, μερίζει τῇ ἐργασίᾳ τὴν τέχνην. ὁ μὲν γὰρ τις διαίρει τὸ ξύλον εἰς σανίδας τῷ πρίονι· ὁ δὲ τὴν τρόπιν τεκταίνεται· ἕτερος περὶ τὰ ὑποζώματα τὴν σπουδὴν τῆς κατασκευῆς ἔχει· ἄλλος τὴν πύραν καὶ ἄλλος τὴν πρύμναν ἐκορυφώσατο· τούτῳ τοῦ ἴστοῦ μέλει καὶ τῆς κεραίας τῷ ἑτέρῳ· οἱ δὲ τὸ λίνον εἰς κάλους πλέκουσιν· οἱ δὲ αὐχένες τῷ κυβερνήτῃ διὰ φροντίδος γίνονται· ἄλλοι τὰ καταστρώματα καὶ τὴν ὀθόνην ἐνεργοῦσιν· ἄλλοι καὶ τὸν ἐκ τῆς ζωγραφίας καλλωπισμὸν ἐπάγουσιν, ἕτεροί τε αὖ διαχρίοντες τῇ πίσσῃ τὰς ἀρμονίας καὶ τὸν ἄντλον ἐν τῷ μέσῳ κατασκευάζοντες. πάντως οὐ κατὰ ταύτῳ ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' ὁ μὲν νῦν, ὁ δὲ μετ' ὀλίγον· καὶ τῷδε ἤδη πέρασ τὸ σπουδαζόμενον ἔσχεν, ὁ δὲ ἐν τῷ ἐνεργεῖν καθορᾶται. πότε τοίνυν τῇ νηϊ τὴν εἰμαρμένην οἱ σοφοὶ ἐπιστήσουσιν; ὅτε ὠνεῖται τὸ ξύλον ἢ ὅτε τέμνεται ἢ ὅτε μεταχειρίζεται ἢ ὅτε ἐπάγει τὸν σίδηρον ἢ ὅτε συναρμόζει τοῖς γόμφοις; πολλῶν γὰρ καὶ διαφόρων ὄντων τῶν κατὰ τὴν ναυπηγίαν σπουδαζομένων καὶ οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν ἀλλήλοις χρόνον συνισταμένων ποῖον ἀναθήσει χρόνον τῇ εἰμαρμένη, ἵνα τὴν ἀνάγκην τῆς καταδύσεως δεξαμένη συν διαφθείρη μεθ' ἑαυτῆς τοὺς ἐμπλέοντας; τί δ' ἂν εἴποις περὶ τῶν πόλεων; πότε αὐτῆς κρατεῖν τὴν εἰμαρμένην οἴονται; ὅτε 54 βουλή τις τοῦ οἰκισμοῦ τοῖς σπουδάζουσι γίνεται ἢ ὅτε τοῦ τόπου τὴν εὐφυῖαν ἐπιλογίζονται ἢ ὅτε τὸ σχῆμα κατα χαράσσουσιν ἢ ὅτε ἐπάγουσιν ἤδη τῇ ἐργασίᾳ τὸν σίδηρον ἢ τοὺς λίθους ἐναποτίθενται ἢ συμφοροῦσι τὰς ὕλας; τί τούτων ἐστὶν ἀρχὴ τῆς συστάσεως; τί δ' ἂν εἴποις περὶ τοῦ ἔθνους ὃ ταῖς κατὰ πόλεμον συμφοραῖς ἐξετρίβη; τίς ἢ πότεν κατ' αὐτῶν τὴν ἀρχὴν λαβοῦσα ἢ μοῖρα τοὺς μὲν κατ' ἐφόνευσε, τοὺς δὲ δι' αἰχμαλωσίας κατεδουλώσατο; πῶς Ἀννίβας ἢ Καῖσαρ ἢ καὶ ὁ ἐκ Μακεδονίας Ἀλέξανδρος παρ' οἷς ἂν ἐγένοντο στρατευόμενοι πᾶσιν ὁμοτιμίαν εἰμαρμένης εἰργάσαντο τοσοῦτον τῆς ἀνάγκης ἐκείνης ὑπερισχύοντες ὡς τοῖς αὐτοῖς τοῦ κακοῦ μέτροις πάντας συνάγεσθαι; ἀλλὰ μὴν τὸ οἶεσθαι τὰς τῶν πόλεων εἰμαρμένας ἐν τοῖς τῶν σεισμῶν καταπτώμασι τὰς συναστρίας ποιεῖν, ὡς ἔξω τοῦ εἰκότος ὁ λόγος ἐστίν, ἐντεῦθεν ἂν τις κατίδοι· τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς γῆς οὐ μόνον ἐν τοῖς οἰκουμένοις τόποις ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀοικήτοις συνίσταται; εἴ τις τὸ τῶν Γασάγων ὄρος τὸ πρὸς τοῖς ὀρίοις τῶν Βιθυνῶν κείμενον ἢ τῇ καθ' ἑαυτὸν ἔγνω πείρα ἢ ἐκ διηγήματος ἤκουσεν, εὐρήσει τὴν τοῦ λόγου ἀλήθειαν, ὅτι κατ' αὐτὰς τῆς ὁδοῦ τὰς ὑπερβολὰς πᾶσα ἢ ἀκρόρεια ὑπονοστήσασα φοβερὸν θέαμα τοῖς διοδεύουσι γίνεται. τοιαῦτα καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων τὰ πάθη· 55 ἔστι δὲ ὅπου καὶ οἰκήσεις ἀνθρώπων τοῖς χάσμασι τούτοις συγκατεσπάσθησαν· πολλαχῇ δὲ τῶν οἰκητόρων γυμνὸς ὁ χώρος ἐν τῷ τοιούτῳ δείκνυται πάθει. καὶ τί χρὴ καθ' ἕκαστον λέγειν Κυπρίους καὶ Πισίδας καὶ Ἀχαιοὺς, ἐν οἷς πολλὰ τῶν λεγομένων ἐστὶ τεκμήρια; ἀλλ' οὗ χάριν τῶν εἰρημένων ἐμνήσθημεν, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα γῆς ἐστὶ πάθη. εἰ μὲν οὖν συνενεχθείη καὶ οἴκησιν ἀνθρώπων ἐφευρεθῆναι τῷ τόπῳ, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην κάκεῖνοι τοῦ κατὰ τὸν τόπον δυστυχήματος παραπέλασαν· εἰ δὲ ἐλεύθερος εἴη τῶν οἰκητόρων, οὐδεμίαν ἀνθρώποις ἤνεγκε βλάβην τὸ περὶ τὸν τόπον δυστύχημα. τίς οὖν ἢ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκη ἐπίσης τῶν τε οἰκουμένων καὶ τῶν ἀοικήτων τὸ τοιοῦτον πάθος ὑπομενόντων; εἰ μὲν γὰρ εἶχον ἀποδεικνύειν κατὰ μέρη τινὰ καὶ μὴ κατὰ τὸ ἄθροον πᾶσαν κατεσκευάσθαι τὴν γῆν, εἶχεν ἂν αὐτοῖς ἴσως καιρὸν ἢ ματαιολογία τῷδε τῷ μέρει τῆς γῆς κτιζομένης τῆσδε τῶν ἄστρων συμπλοκῆς ἐφαρμοσθείσης ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο κατ' ἀνάγκην γενέσθαι. ἐπεὶ δὲ πάντα μετ' ἀλλήλων καταλαμβάνεται, οὐρανός, γῆ, θάλασσα, κατὰ δὲ τὸν Μωϋσέως λόγον καὶ προτερεύει ἢ γῆ τῆς τῶν ἄστρων κατασκευῆς καὶ κινήσεως, πῶς τῶν μερικῶν κατὰ τὴν γῆν συμπτωμάτων τὴν αἰτίαν εἰς τὴν τῶν ἄστρων ἀναθήσονται κίνησιν; εἰ

τοίνυν ὁμόχρονος τοῖς ἄστροις ἢ γῆ καὶ οὐδεμίαν ἐκεῖθεν οὔτε συμπτώσεως οὔτε διαμονῆς αἰτίαν ἐπάγεται, ἐν μερικαῖς δὲ τισι τόπων περιγραφαῖς τὰ τοιαῦτα ὑφίσταται πάθη, ἄρα οὐχ εἰμαρμένης ἀνάγκη ἀλλὰ κατὰ τινα ἐτέραν 56 ἰδιάζουσαν αἰτίαν ἐν τοῖς τοιούτοις συμπτώμασι γενέσθαι τὰ τοιαῦτα συμβαίνει. ὅταν οὖν πάθη τι τοιοῦτον ἢ γῆ καὶ τινὰς τοιαύτας συμφορὰς κατεργάσῃται τῶν οἰκητόρων συγκατασεισθέντων τῷ καταπτώματι, τί ἐροῦσιν οἱ προσκυνοῦντες τὴν εἰμαρμένην καὶ τὴν τῶν ἄστρον κινήσιν ἐπι στατεῖν τῶν ὄντων διοριζόμενοι; πῶς ἐκεῖ τὸ νήπιον, τὸ βρέφος, τὸ μειράκιον, ὁ ἀνὴρ, ὁ πατήρ, ὁ πρεσβύτερος, ὁ εὐγενής, ὁ εὐπατρίδης, ὁ μισθωτός, ὁ δεσμώτης οὔτε τῷ χρόνῳ τῆς γενέσεως οὔτε διαφορᾷ τινι τῆς ἀξίας εἰς τὴν τῶν κακῶν ὁμοτιμίαν κωλύονται; ἔτι πρὸς τούτοις· τίς οὐκ οἶδεν ὅτι παντὸς ἄγους ἔσχατόν ἐστιν ἢ θυγατρομιξία καὶ ἀδελφογαμία καὶ ἢ εἰς μητέρας παρανομία; τοῦτο τοίνυν εἰ κατὰ τινα μοίρας ἀνάγκην ἐγένετο, πάντως ἂν καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐτολμήθη τόποις· ἐπεὶ δὲ μόνῳ τῷ ἔθνει Περσῶν καὶ τοῖς τὰ ἐκείνων νόμιμα δεδιδαγμένοις τὸ τοιοῦτον ἄγος τολμᾶται, δηλὸν ἐκ τοῦ ἀκολούθου ὅτι μοῖρα καὶ εἰμαρμένη ἢ ἐκάστου προαίρεσις γίνεται τὸ δοκοῦν κατ' ἐξουσίαν προαιρουμένη.

Ἔτι πρὸς τούτοις· ὡς ἂν μὴδὲ τὸ τοιοῦτον ἔχοιεν λέγειν, ὅτι κατὰ τὰς ποιὰς περικλείσεις τῶν τόπων ἰδιάζουσαί τινες ἄστρον κινήσεις καταλαμβάνονται, καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν 57 μητρογαμοῦσιν, οἱ δὲ ξενοκτονοῦσι καὶ ἀνθρωποβοροῦσι τῆσδε τῶν ἄστρον τῆς θέσεως ἐκείνοις ἰδιαζόντως ἐπι πιπτούσης· εἰ καὶ παντάπασι τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἀνεπισκέπτων ὁ τοιοῦτος λόγος ἐστὶ, τῶν οἰομένων ὅτι κατὰ τὰς ποιὰς τῆς γῆς περιγραφὰς καὶ ἢ ἄνωθεν αὐτοῖς λήξις ἐπιτυποῦται (οὕτω γὰρ ἂν εὐρεθείη τὰ γήϊνα τῶν οὐρανίων ἀρχηγικώτερα, εἰ κατὰ ταῦτα νομίζοιτο κάκεῖνα ἔχειν), ὅμως καὶ τοῦτο προσθήσομεν πρὸς ἔλεγχον τῆς ἠπατημένης αὐτῶν ὑπολήψεως· πάντα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς γῆς τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπενεμήθη γένος, ἀνατολικοί, νότιοι, μεσογεῶται, δυτικοί, προσάρκτιοι, πάντα σχεδὸν τὰ ἔθνη μέμικται πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων συνοίκησιν. πῶς τοίνυν οὐδεμία τῶν ἄστρον ἀνάγκη ἐπ' οὐδενὸς αὐτῶν ἴσχυσέ τι τῶν ἐκ τοῦ ἔθνους χαρίσασθαι τὸ ἀλώβητον, ἀλλ' ἐν ταῖς μυριοτρόποις τῶν ἄστρον ἐπιπλοκαῖς, ὥπερ ἂν συνενεχθῆ τὸ τικτόμενον, ἐν τῷ ὁμοίῳ πάντως ἐστὶ, κατὰ τὴν τεταγμένην τῶν ἡμερῶν περίοδον ὑπομενούσης τὴν λώβην τῆς φύσεως; Ὁ δέ, Ταῦτα μὲν οὕτω, φησὶν, ἐξήτασται παρ' ἡμῖν, τίνι λόγῳ διαφεύγει τὴν ἐκ τῶν ἄστρον ἀνάγκην τὰ νόμοις τισὶ κεκρατημένα παρὰ πολλοῖς τῶν ἔθνῶν· ἢ μέντοι πρόρρησις τῶν ἀποβησομένων οὐκ ἂν μικρὸν εἰς ἀπόδειξιν νομισθεῖν τοῦ ἀπαραβάτως ἔχειν τὰ μεμοιραμένα ἐκάστῳ. πῶς γὰρ ὁ δεῖνα τόνδε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν βιοτεύσειν καὶ τοιαῖσδε συντυχίαις κατὰ τὸν βίον συνενεχθήσεσθαι προμαθῶν οὐ 58 διεψεύσθη, εἰ μὴ τις ἀνάγκη κατὰ τὸ ἀπαραβάτον ἐκείνῳ τε ταῦτα γενέσθαι πάντως ἐπέκλωσε, τῷ τε προαγορεύοντι διὰ τῆς ποιᾶς τῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν σεσημειωμένων παρατηρήσεως δηλὸν ἐποίησεν; Ἐγὼ δὲ κρείττον μὲν ἔφην ἐν τοῖς τοιούτοις δοκεῖν ἀγνοεῖν ἢ γέλωτος ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς ἀμαθεστέροις τῶν ἡμετέρων δογμάτων· πλὴν ἀλλὰ μικρὰ φροντίσας τῶν ἐν γέλωτι τὰ καθ' ἡμᾶς τιθεμένων, δι' ὀλίγων, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, πᾶσαν τὴν περὶ τούτου αἰτίαν ἐκθήσομαι. ἔστι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων κατὰ φύσιν πολέμιος δυνάμις τις ἐκ τῶν ἐναντίων τῇ ἀγαθῇ φύσει γινωσκομένη. τούτου δὲ μυρίας μὲν ἔστι τὰς ἀποδείξεις ἐξ ἐναργῶν παραστῆσαι πραγμάτων. οὐ μὴν ἀναγκαῖον ἠγοῦμαι τῷ παρόντι καιρῷ πάντα κατὰ τὸ ἀκόλουθον διεξιέναι δι' ὧν ταῦτα οὕτως ἔχειν πεπίστευται. τῆς τοίνυν θείας φύσεως ἐν παντὶ ἀγαθῷ νοήματί τε καὶ ὀνόματι θεωρουμένης, παρ' ἧς ἢ ζωὴ, τὸ φῶς, ἢ ἀλήθεια, τὸ δίκαιόν τε καὶ σοφὸν καὶ τὸ ἀφθαρτὸν καὶ πᾶν ὃ τί περ ἔστι κατ' ἔννοιαν λαβεῖν ἀγαθόν, τοῦτο οὕσης καὶ τοῦτο χαριζομένης, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων γνωριζομένη δύναμις ἐκ πάντων

τῶν κατὰ τὸ ἀντικείμενον ἑκάστω τῶν ἀγαθῶν θεωρουμένων καταλαμβάνεται, ὥστε ἀντὶ μὲν ζωῆς θάνατον, ἀντὶ δὲ ἀληθείας ἀπάτην, καὶ ἀνθ' ἑκάστου τῶν βελτιόνων τὴν ἀντιδιαστελλομένην κακίαν παρ' αὐτῆς τοῖς ἀνθρώποις 59 ἐπάγεσθαι· εἶναι γὰρ αὐτῇ τοῦτο φίλον ὅπερ ἂν τῇ φύσει τοῖς ἀνθρώποις ἐπ' ὀλέθρῳ γίνηται. ὥσπερ δὲ οἱ διὰ τῶν δηλητηρίων κακοποιοῦντες πολλάκις καὶ μέλιτι τὸ φθειρόν ἐφηδύνουσι φάρμακον οὐκ εὐφρᾶναι τῇ γεύσει τὸν βλαπτόμενον σπουδῆν ποιούμενοι, ἀλλ' ἐκκλέψαι τὴν τοῦ φθειρόντος αἴσθησιν, οὕτω καὶ ἡ φθοροποιὸς αὕτη φύσις σκοπὸν ἔχουσα τῆς ἀγαθῆς φύσεως ἀποστῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἀγαθῶν τινῶν πραγμάτων μορφᾶς ὑποδύεται προρρήσεσιν τισὶ καὶ ἰατρείαις τὸν ἐγκεκρυμμένον τῆς ἀπάτης λόχον ἐπικαλύπτουσα, ὡς ἂν τούτῳ προσέχοντες τὸ δέιλαιον τῶν ἀνθρώπων γένος τοῦτο τε νομίζοντες ἀγαθὸν εἶναι τοῦ ὄντος κατὰ φύσιν ἀγαθοῦ μηδεμίαν ἔχοιεν ἐπιθυμίαν. διὰ τοι τοῦτο, καθ' ὅπερ ἂν τις προγνώσεως εἶδος διὰ τινος ἀπάτης προ εὐλημμένος τύχη, κατ' ἐκεῖνο καὶ ἡ ἀπατηλὴ τῶν δαιμόνων ὑπήκουσε δύναμις, ἐν ἡπατοσκοπίαις καὶ οἰωνισμοῖς, ἐν κληδόσιν, ἐν νεκυῖαις, ἐν γενεθλιαλογίαις, ἑκάστου τούτων οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλὰ διαφόρως τὸ ἐφεξῆς προμηνύοντος. ὥσπερ τοίνυν ὁ τῷ ἥπατι τὸ μέλλον διασημαίνων ἢ ὁ διὰ τινος κληδόνος προεικάσας τὸ ἐσόμενον ἢ ὁ πρὸς τὴν πτῆσιν τοῦ οἰωνοῦ βλέπων οὐ τῇ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκῃ τὰ τοιαῦτα προαγορεύειν κατεπαγγέλλεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μιᾶς οὐσῆς αἰτίας, καθὼς εἴρηται, τῆς τὸ τοιοῦτο τῆς προρρήσεως εἶδος μετιούσης (λέγω δὲ κατὰ τὴν ἀπατηλὴν τῶν δαιμόνων ἐνέργειαν), οὐκ ἐπειδὴ ποτέ τι κατὰ τὸ συμβὰν ἐπετεύχθη 60 τῶν εἰρημένων, εἴπερ δὴ καὶ ὅλως ἐπετεύχθη, διὰ τούτου ἢ τῆς εἰμαρμένης ἀποδείκνυται δύναμις, ἐπεὶ πᾶν προρρήσεως εἶδος εἰκότως ἂν ἐξ εἰμαρμένης τὴν ἰσχὺν ἔχειν κατασκευάζοιτο· ὥστε ἡμῖν μίαν μὲν εἰμαρμένην εἶναι τὸν ὄνειρον, ἑτέραν δὲ τὴν ἐκ παλμῶν παρατήρησιν, ἄλλην δὲ ἐξ οἰωνισμῶν ἢ κληδόνων ἢ τινῶν συμβόλων συνισταμένην. εἰ δὲ οὐδὲν ἐπ' ἐκείνων κωλύει καὶ πρόρρησιν εἶναι καὶ εἰμαρμένην μὴ εἶναι, οὐδὲ εἴ τις ἐξ ἀριθμοῦ τοῖς γενεθλιαλογοῦσιν ἐπετεύχθη πρόρρησις, ἀρκοῦσα γένοιτο ἂν πίστις εἰς τὸ μὴ ῥαδίως τὰ τοιαῦτα ἐπιτυγχάνεσθαι. καίτοι γε οὐδὲ ἀκριβεῖς τε καὶ ἀναμφίβολοι παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπαγγελλομένων αἱ προμηνύσεις γίνονται, ἀλλὰ πολλὰς ἑαυτοῖς ἀναχωρήσεις παρασκευάζουσιν ἐπὶ τῇ ἐκβάσει, εἰ πρὸς τούναντίον ὁ λόγος ἐλέγχοιτο, καὶ τινὰ προτεχνολογοῦσιν ἑαυτοῖς οἷς τούτων μέλει, ὥστε μὴ τῆς ἐπιστήμης τῷ ἐσφαλμένῳ τῆς κατὰ τὴν ὥραν σημειώσεως τὴν ἀποτυχίαν λογίζεσθαι, καὶ λοξαὶ ὡς 61 ἐπίπαν καὶ πρὸς τὸ διπλοῦν τῶν ἐκβάσεων ἐπαμφοτερίζουσαι γίνονται παρ' αὐτῶν αἱ προρρήσεις, ἴν' ὅπερ ἂν ἐκβῆ, τοῦτο προμεμνηῦσθαι δόξη. πολλάκις γὰρ τὸ περιφανές τε καὶ τὸ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὁ τὴν ὥραν τῆς γενέσεως κατανοήσας ἐμήνυσεν. εἶτα ἐν ἐξαισίῳ τισὶ συμφοραῖς τούτου γεγονότος οὐδὲν διεσφάλθαι ὁ προαγορεύσας δισχυρίσατο· ἔσχε γὰρ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὸ πλεον εἰς τὴν τῶν κακῶν μετουσίαν. καὶ τούτων ἡ καθ' ἡμᾶς ἱστορία μάρτυς ἐστίν. Οὐάλεντος γὰρ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ὄντος ἀρχῆς ἀπάτη τις τοιαύτη πρὸς τὴν ἀνταρσίαν τῆς ἀρχῆς παρεκίνησε. καὶ ὁ μὲν ὥρμησεν ἐφόδιον πρὸς τὴν τόλμαν τὴν τῶν γενεθλιαλογούντων προαγόρευσιν ἔχων· τὸ δὲ πέρας τῆς ἐγχειρήσεως τοιοῦτον ἐγένετο, ὥστε αὐτὸν τῶν ἐπὶ ταῖς μεγίσταις ἀρχαῖς γνωρισθέντων ἐν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς γενέσθαι διασημότερον· καὶ τοῦτο συνηγορία τῆς γενεθλιαλογίας τοῖς πολλοῖς ἐνομίσθη, ὅτι τὸ κατὰ συμφορὰν μέγεθος ἀντὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀγαθῶν τῷ ἀνδρὶ συνηνέχθη. Ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πεπλανημένας τὰς περὶ τούτων γενέσθαι προαγορεύσεις οὕτω μέγα ποιῶμαι τεκμήριον τοῦ μὴ ἐστάναι τῆς εἰμαρμένης τὸν λόγον, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαῖς καὶ ἄλλαις ἐπινοίαις ἡ ἀπατηλὴ τῶν δαιμόνων δύναμις τὰς προρρήσεις σοφίζεται. καὶ γὰρ καὶ ὕδωρ τι μαντικὸν παραφορὰς καὶ 62 μανίας τοῖς γευσαμένοις

ἐνεργαζόμενον, καὶ πνεῦμα κάτωθεν διὰ τινος στομίου διεξερχόμενον· ὅπερ εἰ ἐν γυναικείοις γένοιτο σπλάγχνοις, ἐξοιδεῖν τε τὴν γαστέρα ποιεῖ καὶ τῆς διανοίας ἔκστασιν καὶ παραφορὰν τοῦ καθεστηκότος ἐργάζεται. ἄπερ πάντα θεῖά τε καὶ μαντικά τοῖς ἀπατωμένοις ἐδόκει· τῶν τε ἐξ ἥπατος ἢ πυρὸς σημείοις τισὶ τὸ μέλλον προ-εικαζόντων ἢ τῶν πρὸς τὰς πτήσεις τῶν ὀρνέων οὐδεὶς ἀνέθηκε τῇ εἰμαρμένῃ τὴν τῆς προρρήσεως δύναμιν, ἀλλὰ τινι δαιμονίᾳ κατοκωχῆ τὸ τοιοῦτον λογίζονται. οὕτω φημὶ ἢ μὴ εἶναι καθόλου προαγόρευσιν διὰ τὸ πολλοῖς ἐναντιώμασι τὰς προρρήσεις ἐλέγχεσθαι, ἢ εἴπερ ἀποδεικνύει τις αὐτὴν ὡς προλέγουσάν τι τῶν ἐκβησομένων, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκάστου τῶν κατὰ πρόρρησιν ἐπιτυγχανομένων καταλαμβάνομεν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ τοιούτου τῆς προρρήσεως εἴ-δους οἴομεθα χρῆναι νομίζειν. ἴσον γὰρ ἐπὶ πάντων τούτων ἐστὶ τὸ ἐν τοῖς πλείοσι διαμαρτάνειν τὸ τε ἐν τισὶ δοκεῖν μὴ ἔξω τῆς τῶν ἐκβησομένων ἀληθείας ἄγειν τὴν πρόρρησιν, καὶ τῇ ἀπατηλῇ τῶν δαιμόνων φύσει ὁμοίως καὶ διὰ ταύτης καὶ πάσης ἐπινοίας ὁ σκοπὸς κατορθοῦται. τὸ γὰρ ἀποστήσαι τὸν ἄνθρωπον τοῦ πρὸς τὸν θεὸν βλέπειν ἀκεῖθεν ἑαυτῷ τὴν τῶν 63 ἀγαθῶν μοῖραν παρασκευάζειν, ἀντὶ παντὸς τοῖς δαίμοσι σπουδάζεται. τὸ τοίνυν πεπεῖσθαι τοὺς εὐεξαπατήτους μὴ ἐπὶ τῷ θεῷ βουλήματι τὰ κατὰ τὸν βίον κεῖσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοιᾶδε τῶν ἄστρον διαπλοκῇ καὶ τῇ ἐκεῖθεν ἀπορροῦσῃ δυνάμει, πάντων μάλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς βλαπτικῆς τῶν δαιμόνων φύσεως βλέπει. εἰ οὖν κεχαρισμένον ἐστὶ τοῖς δαίμοσι τοῦ θεοῦ ἀποστήσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀφίστησι δὲ ἢ περὶ ταῦτα πλάνη, ἀποδείκνυται σαφῶς δαιμονία τις οὕσα ἐνέργεια δι' ἀπάτης παρακρουομένη τοὺς πᾶσαν μὲν ἐν τούτοις τὴν δύναμιν εἶναι νομίζοντας, πρὸς δὲ τὴν παντοδύναμον τοῦ θεοῦ ἐξουσίαν μὴ ἀποβλέποντας.